

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2229-19.pdf> (дата звернення: 28.04.2021).

2. Безпалько О. В. Соціальна робота : навчальний посібник. К. : Вища школа, 2004. 351 с.
3. Боднар А. Я. Деякі аспекти вивчення проблеми насильства в сім'ї на сучасному етапі. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 84. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 69–72.
4. Ролінський В. І. Насильство щодо неповнолітніх: проблеми, профілактика : навчально-методичний посібник. Одеса : Ветаком, 2003. 220 с.
5. Тюріна В. О. Мотиви і потреби як фактор насильницької поведінки. *Соціальна робота: теорія і практика*. 2009. № 2. С. 18–26.

Тарас Заболоцький

аспірант кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СОЦІУМІ

Автор піднімає питання трактування та з'ясування сутності поняття безпечної поведінки в соціумі, обумовлене появою різноманітних, небезпек і ризиків та необхідністю їм протистояти, вберегтися та не піддатися негативному впливу. Людина дедалі частіше стикається із явищем насилля та потребує навиків безпечної поведінки, щоб уникнути його. Відомо, що дане поняття в літературі однозначно не трактується, проте воно широко використовується у працях та документах. Це також зумовлює актуальність дослідження.

Ключові слова: *безпечна поведінка, соціум, соціальний вплив, ризик, захищеність, підходи до поняття безпечної поведінки.*

Актуальність теми обумовлена збільшенням кількості ризиків та небезпек у соціальному середовищі і необхідністю сучасної молоді їм протистояти, адже розвиток суспільства характеризується тісним взаємозв'язком із життєдіяльністю людини, яка дедалі частіше стикається із явищем насилля та потребує навиків безпечної поведінки. Сьогодні молода особа може піддатися психічному та фізичному впливу середовища, бути втягнутою у злочинну та антигромадську діяльність: пияцтво, наркоманія, азартні ігри, жебрацтво, тощо. Це проявляється у переконанні, підкупі,

залякуванні, обмані, пропозиції до вчинення злочину, пораді щодо способу його приховання, викликанні почуття помсти та заздрості. Єдиним способом вберегтися та не піддатися негативному впливу для сучасної молоді є з'ясування, розуміння сутності та розвиток навиків безпечної поведінки [2, с. 181]. Загальновідомо, що у літературі поки не існує єдиного трактування даного поняття, проте, варто зауважити, що як у програмних документах, так і в дослідженнях проблеми безпеки життєдіяльності людини воно широко використовується [3, с. 38].

Відповідно до аналізу сучасних досліджень та вивчення поняття «безпека», різноманітні аспекти формування навиків соціально небезпечної та соціально безпечної поведінки зустрічалися у працях таких науковців, як С.А. Белічев, Я.Г. Гілінський, Є.В. Змановська, М.Ю. Захаров, В.С. Полікарпов, В.К. Сеганчов, А.І. Страхов, О.М. Яницький. Відомо, що Л.Н. Горіна, В.Н. Мошкін, А.В. Попков, досліджували виховання культури безпеки, а Т.Г. Хромцов, А.М. Якупова, А.Г. Маслова вивчали створення педагогічних основ, які сприяють формуванню безпечної поведінки та готовності до ефективних дій у різноманітних екстремальних ситуаціях, наприклад, пожежа, дорожньо-транспортна пригода, тощо. Автори виділяють із основних цілей своїх робіт – навчити людину забезпечувати особисту безпеку та вміти надавати допомогу іншим, відрізнити добре і погане. Важливо, що особа повинна знати, як захистити себе від недобрих людей, їх негативного впливу та де можна отримати допомогу в екстрених ситуаціях.

Багато вчених вважають, що знань правил безпеки – не достатньо, а слід більше приділяти уваги отриманню досвіду безпечної поведінки, розвитку її навичок та вмінь протистояти негативному впливу соціального середовища та різним факторам насилля, серед яких виділяють: фізичне – всі форми травмування, спричинені умисними діями; емоційне (психічне) – вплив на психіку людини шляхом залякування, погроз; різноманітні форми дискримінації (гендерна, расова), домашнє – фізичне та психологічне насилля у сім'ї; жорстокість у засобах масової інформації – телепередачі, кінофільми та відеоролики, що містять сцени насилля та жорстокості [1].

Відомо, що В.Н. Кузнецов вкладає в зміст поняття соціальної безпеки сукупність заходів для захисту цінностей, цілей та інтересів

особистості, суспільства та країни у соціальній сфері, розвиток соціальної структури та відносин у соціумі, системи соціалізації людей відповідно до прогресу теперішніх та майбутніх поколінь. Саме люди, їх цілі, цінності, законні інтереси, потреби є об'єктами соціальної безпеки також, дане поняття можна трактувати як захищеність соціальної сфери суспільства та держави від загроз, що можуть обумовити деградацію або розрушити їх.

В ході нашого дослідження було виділено такі характеристики безпечної поведінки, як: поведінка особи, яка не провокує виникнення складних або потенційно та реально небезпечних ситуацій у навколишньому середовищі; змога особи адекватно оцінити рівень небезпеки складних або потенційно та реально небезпечних ситуацій у навколишньому середовищі, провести аналіз власних внутрішніх та доступних зовнішніх ресурсів що необхідні для їх подолання та вирішення, правильно обрати стратегію поведінки, самостійно здійснити необхідні дії та відповідати за будь-які, у тому числі й негативні, наслідки власної активності [5, с. 9].

Під час дослідження було знайдено наступні підходи до поняття безпечної поведінки. Американські психологи Л. Бернارد та Е. Крупат відмітили у своїх працях, що саме у молодому віці розвиваються стереотипи поведінки, від яких залежить подальший стан здоров'я, а саме молодь – найбільш масовий та реальний резерв негативного соціального впливу та злочинності. Такі видатні вчені цієї сфери, як В.В. Давидов, Л.В. Занков, Б. Скінер, М. Боккер, С. Дікліменті присвятили свої праці психологічним аспектам проблеми безпеки життєдіяльності особистості, описали величезну кількість ідей та підходів до даної проблеми. Поняття безпечної поведінки трактується психологами як поведінка особистості, спрямована на збереження її соматичного благополуччя, зниження ризиків нещасних випадків і хвороб та включає в себе психологічну підготовку до безпечної життєдіяльності: формування сміливості, рішучості, готовності до розумного ризику, далекоглядності, гуманності, тощо [6, с. 74].

Педагоги розглядають формування безпечної поведінки як операцію готовності до різних видів діяльності, а саме пізнавальної, фізичної, комунікативної, тощо, до виконання таких соціальних функцій, як громадянина та споживача, присвоєння естетичної, світоглядної, порядної культури учням. Крім того, на їхню думку,

дане поняття може входити до складу, як виховання, так і педагогічного, навчально-виховного процесу, курсу основ безпеки життєдіяльності, тощо. Звідси, формування безпечної поведінки є однією з частин педагогічного процесу, що допомагає становленню особистості, яка готова діяти у непередбачуваних, екстремальних та небезпечних умовах, уникати негативного соціального впливу [4, с. 10]. Зауважимо, що одним із авторів, які досліджували різноманітні проблеми поняття безпечної поведінки, є педагог Г.К. Зайцев, який відомий своїми найбільш зрозумілими та цікавими працями. Для прикладу, поради як уникнути стресу, подивитися на себе зі сторони, навчитися тримати себе в руках наведені у його посібнику «Уроки Знайки», які можуть стати корисними у становленні безпечної поведінки молодій особі.

Соціологи трактують поняття безпечної поведінки як те, яке відповідає нормам суспільства, веде до успішної соціалізації особистості, відсутності напруженості, різних видів загроз як оточуючим, так і собі. Дана концепція характеризується наявністю контрольованих каналів отримання соціально-психологічної, соціально-педагогічної та іншої допомоги, підтримки в ситуації небезпеки. Соціально безпечна поведінка описується як характер взаємодії людини з навколишнім середовищем та ступенем уникнення негативного впливу та самозбереження. Зрозуміло, що застерегти людину від усіх загроз та небезпек неможливо, проте розуміння сутності самого поняття безпечної поведінки та володіння елементарними його навичками обов'язково пригодиться [4, с. 7]. Відповідно до теорії Р. Саллівана поняття захищеності безпосередньо пов'язане з почуттям безпеки, а основною ціллю особи є задоволення власних потреб, при цьому не втративши власну захищеність. Оскільки потреба в безпеці – одна із основних потреб людини, її дери́вація може деформувати її розвиток [3, с. 35].

Висновок. В контексті нашого дослідження, ми трактуємо поняття безпечної поведінки як стан захищеності життєво важливих та необхідних інтересів, цілей особистості, суспільства та держави від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз. Дане поняття можна описати як сукупність ознак, які характеризують стабільний стан захищеності об'єкта від небезпек, які можуть негативно впливати на його структурну та функціональну цілісність або повністю його знищити. Також, розвиток таких вольових якостей, як мужність,

витривалість, готовність долати труднощі, сприяє формуванню гармонійної особистості, яка здатна діяти безпечно у різноманітних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Верухина А. Насилие в современном обществе: в чем его причины и можно ли его остановить? URL : <https://niros.ru/other/99648-nasilie-v-sovremennom-obschestve-v-chem-ego-prichiny-i-mozhno-li-ego-ostanovit.html> (дата звернення: 05.04.21).
2. Гладкова Л.Н. Процесс развития социально безопасного поведения подростков средствами сетевых сервисов URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/protsess-razvitiya-sotsialno-bezopasnogo-povedeniya-podrostkov-sredstvami-setevyh-servisov/viewer> (дата звернення: 05.04.21).
3. Родачин В.М. Безопасность как социальное явление. *Право и безопасность*. 2004. №4 (13). С. 35-40.
4. Токарева О.И. Формирование основ безопасного поведения у детей дошкольного возраста в дошкольной образовательной организации. 2017. С.7-10.
5. Флягина М.В. Педагогические условия формирования основ безопасного поведения у детей старшего дошкольного возраста URL : <http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/7635/2/10Flyagina.pdf> (дата звернення: 04.04.21).
6. Фролова Ю.Г. Здоровое, безопасное и рисковое поведение. *Психология*. 2014. С. 74.

Ольга Замашкіна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри права і соціальної роботи

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл

«ОДИНОКЕ МАТЕРИНСТВО» ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Автор піднімає проблему одинокого материнства як феномену сучасного суспільства. Розглянуто актуальність та стан його дослідження у наукових доробках. Визначено, що на зв'язок між психологічною готовністю жінки до материнства, її материнською поведінкою впливають виховання майбутньої матері у батьківській родині, розвиток її власного світу у векторі «Я як мати», зміщення ролі материнства в системі цінностей сучасної жінки.